

Hoe kabinet blunderde met de energienota

Het kabinet moest tegenover een furieuze Tweede Kamer erkennen dat de energierekening dit jaar veel meer stijgt dan eind 2018 was voorspeld. Bij die voorspelling blijkt het kabinet zich gebaseerd te hebben op verouderde ramingen van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) uit 2017. Zo zijn de prijzen van gas en elektriciteit, in tegenstelling tot wat het PBL in 2017 dacht, de afgelopen jaren fors gestegen.

 PAGINA 10

Bas Knoop is politiek verslaggever in Den Haag van Het Financieele Dagblad
Jule Hinrichs is redacteur van Het Financieele Dagblad

In het kort

- Het kabinet moest dinsdag tegenover een furieuze Tweede Kamer erkennen dat de energierekening dit jaar veel meer stijgt dan eind 2018 was voorspeld.
- Bij die voorspelling blijkt het kabinet zich gebaseerd te hebben op verouderde ramingen van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) uit 2017.
- Zo zijn de prijzen van gas en elektriciteit, in tegenstelling tot wat het PBL in 2017 dacht, de afgelopen jaren fors gestegen.

Meer online Dossier

ENERGIE

Hoe het kabinet een flater sloeg met de energienota

De energierekening van huishoudens stijgt dit jaar veel harder dan eerder berekend. Vijf vragen over de misser van de week.

Politiek Den Haag was dinsdag in rep en roer. Het kabinet moest tegenover een furieuze Tweede Kamer erkennen dat de energierekening dit jaar veel meer stijgt dan eind 2018 was voorspeld. Hoe kon het kabinet zo de mist in gaan? Vijf vragen over een Haagse flater die het broze draagvlak in de samenleving voor de energietransitie verder ondermijnt.

1. Vanwaar al die ophef? Het was toch al bekend dat de energierekening zou stijgen?

• 'Laten we mensen niet bang maken', zei staatssecretaris Mona Keijzer van Economische Zaken en Klimaat tijdens het Vragenuur van 11 december vorig jaar. Keizer, die toen klimaatminister Eric Wiebes verving, wees de bewering van PVV-Kamerlid Alexander Kops dat Nederlanders in 2019 ruim €300 meer voor hun energie moeten betalen resoluut van de hand. Zij hield vast aan een gemiddelde stijging van €108. De bedragen in de voorspellingen van prijsvergelijkers Gaslicht.com en Pricewise, waar Kops zich op baseerde, 'kloppen wat mij betreft niet', zei de CDA-staatssecretaris. Afgelopen zaterdag bleek het tegenovergestelde waar. Statistiekbureau CBS berekende dat Nederlandse huishoudens dit jaar gemiddeld €334 meer kwijt zijn aan gas en elektriciteit. 'We hadden ons minder stellig moeten uitlaten', erkende Wiebes dinsdag in de Kamer. Opvallend is dat diezelfde Wiebes op 5 februari nog, in antwoorden op schriftelijke vragen van 50Plus-Kamerlid Simon Geleijnse, vasthoudt aan een gemiddelde stijging van €108. Wel erkent hij dat er 'signalen zijn dat energieleveranciers hun tarieven fors verhogen' dan was voorzien.

2. Hoe kon het kabinet zich zo misrekenen?

Het kabinet baseerde zich op ramingen voor 2020 uit de Nationale Energieverkenning (NEV) 2017 van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). Dat rapport verscheen in oktober 2017 en is dus bijna anderhalf jaar oud. Die cijfers uit de NEV 2017 blijken nu niet meer actueel. De prijzen van gas en elektriciteit zijn, in tegenstelling tot wat het PBL in 2017 dacht, de afgelopen jaren fors gestegen. Ook gaat het CBS uit van een veel hoger energieverbruik door huishoudens. Normaal publiceert het Planbureau ieder jaar een NEV. Vorig voorjaar besloot het PBL dat voor 2018 niet te doen. Het PBL was te druk met het analyseren en doorrekenen van alle plannen en voorstellen uit het ontwerp-Klimaatakkoord. Maar belangrijker, juist omdat er nog geen definitief Klimaatakkoord ligt met concrete afspraken — de politieke besluitvorming volgt later dit jaar — kan het PBL 'geen betrouwbare projecties geven voor de jaren 2020 en 2023'. Het was dus 'weinig zinvol' aan een nieuwe NEV te werken, concludeert het PBL.

3. Waarom liggen de energieprijzen en het verbruik veel hoger dan het PBL voorspelde?

• Energiedeskundigen wijzen op marktontwikkelingen, waardoor energiebedrijven zich gedwongen zagen de prijs voor gas en elektriciteit te verhogen. Het CBS berekende dat in januari dit jaar de leveringskosten van elektriciteit met 31% zijn gestegen en die van gas met 20%, ten opzichte van januari 2018. De hogere elektriciteitsprijs is voor een belangrijk deel te verklaren door de sterk gestegen prijs van CO₂, die energiebedrijven moeten

betalen onder het Europese emissiehandelssysteem ETS. Die prijs verdrievoudigde vorig jaar. Eind 2018 kostte de uitstoot van één ton CO₂ ruim €20. En die hogere CO₂-prijzen berekenen energiemaatschappijen door in de energienota. Ook de gasprijs steeg sinds 2017 fors, door een hogere vraag en een krimp aanbod. 'De gaswinning in Groningen is bijvoorbeeld de laatste jaren fors teruggeschoefd', zegt Martien Visser, lector energietransitie aan de Groningse Hanzehogeschool. Dan het energieverbruik. Het PBL gaat ervan uit dat een gemiddeld huishouden in 2020 ongeveer 2500 kWh elektriciteit en 1100 kubieke meter gas verbruikt. Het CBS daarentegen meldt een energieverbruik, in 2019, van ruim 3000 kWh en bijna 1500 kuub gas. Navraag bij het CBS leert dat het statistiekbureau rekent met gemiddelde verbruikscijfers over de afgelopen drie (stroom) tot vijf (gas) jaar. Die gegevens krijgt het CBS van het Nibud. Het Planbureau kijkt juist naar de toekomst. Doordat steeds meer huishoudens energiebesparende maatregelen nemen, zoals zonnepanelen en betere isolatie, voorspelde het PBL voor 2020 een totale afname van het energieverbruik in Nederland van 4% ten opzichte van 2016.

4. Valt het Planbureau iets te verwachten? Verschillende politici uitten de afgelopen dagen kritiek op het werk van het PBL. Zo zei CDA-leider Sybrand Buma in het AD dat 'wij met dit soort modellen niet kunnen werken'. 'De cijfers moeten beter op orde zijn.' In dezelfde krant stelt Tom van der Lee van GroenLinks dat 'het PBL nog maar elf jaar bestaat en gebruikmaakt van modellen die nog niet goed zijn uitgewerkt'. Maar deze Kamerleden lijken te vergeten dat het Planbureau in de NEV geen voorspellingen deed voor de energierekening van 2019, maar voor 2020. En daarbij rekende het Planbureau ook nog eens met ruime onzekerheidsmarges. Wiebes en Keizer deden dat niet en projecteerden ramingen voor 2020 op het jaar 2019. Had het PBL een raming gemaakt voor 2019, dan was het energieverbruik waarschijnlijk hoger uitgevallen, zeggen energiespecialisten. Zij vinden de kritiek op het PBL 'makkelijk en

onterecht'. 'Politici willen dat voorspellingen tot op de euro nauwkeurig zijn, maar dat gaat niet', stelt energiespecialist Hans van Cleef van ABN Amro. 'Marktprijzen voor olie en gas bijvoorbeeld zijn extreem volatiel. Je ziet bijvoorbeeld dat de gasprijs sinds september alweer daalt, vanwege een overschot.' Toch zijn die ramingen belangrijk, vindt Van Cleef. 'De overheid moet enig houvast hebben bij het maken van beleid. Alleen moeten politici zich daar minder stellig over uitlaten. Dat is hier fout gegaan.' Lector Visser noemt het 'jammer' dat het PBL vorig jaar geen nieuwe NEV kon presenteren. 'Maar je kunt niet het onmogelijke eisen. Het PBL moet veel werk doen met beperkte capaciteit, terwijl zij door de politiek het afgelopen jaar wel flink onder druk is gezet om op tijd alle doorrekeningen en analyses af te hebben van het concept-Klimaatakkoord.' Bij het PBL werken circa 240 mensen. Van Cleef en Visser wijzen er bovendien op dat het ministerie zelf ook had kunnen zien dat de gas- en stroomprijzen sinds 2017 veel harder stegen dan het PBL voorspelde. 'Maar blijkbaar heeft daar niemand aan de bel getrokken', zegt Visser.

5. Wat doet deze blunder met het draagvlak voor de energietransitie? Deze misrekening is uiterst pijnlijk voor het kabinet. Juist het thema klimaat domineert de campagne voor de Provinciale Statenverkiezingen. Kabinetsleden en coalitiepartijen laten geen moment onbenut om te verkondigen dat de kosten van de energietransitie voor iedereen 'behaalbaar en betaalbaar' moeten zijn. Klimaatminister Wiebes benadrukte dat deze blunder niet automatisch gevolgen heeft voor de beloofde koopkrachtstijging. Het Centraal Planbureau lijkt zijn lezing te bevestigen. In de laatste prognoses voor 2019, van eind december, gaat het CPB uit van een koopkrachtstijging van gemiddeld 1,6%. Dat cijfer wijkt slechts marginaal af van de plus van 1,5% die het CPB op Prinsjesdag voor 2019 opgaf. Het CPB bevestigt dat in die prognoses steeds gebruik is gemaakt van de allerlaatste inzichten over de ontwikkeling van de energieprijzen en de inflatie. Op 7 maart komt het CPB met nieuwe cijfers. Dan kan de conclusie zijn dat de energiebedrijven de tarieven meer, of juist minder hebben verhoogd, waardoor een bijstelling van het koopkrachtplaatje nodig is.

